

केंद्र शासनाच्या २ डिसेंबर, १९८५ च्या अधिसूचनेअन्वये घोषित अनुसूचित क्षेत्रातील गावांतून जनगणना सन १९७१ पासून अद्यापपर्यंत विभाजन होऊन नव्याने निर्माण झालेल्या गावांना केंद्र शासनामार्फत नवीन अनुसूचित क्षेत्र घोषित होईपर्यंत अनुसूचित क्षेत्राचा लाभ लागू करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: वहका-२०२१/प्र.क्र.८८/का-१४
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक:- १९ एप्रिल, २०२१

- वाचा :-** १) विधी व न्याय मंत्रालय, नवी दिल्ली, भारत सरकार अधिसूचना क्र. G.S.R. ८७६, दि. ०२.१२.१९८५
२) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्र. टिएसपी-१०८६/८७१०/प्र.क्र.३१/का-५,
दि. ०९.०३.१९९०
३) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्र. अनुक्षे-२०१९/प्र.क्र.८१/का.१४, दि. ०९.०८.२०१९
(पेसा कायद्याचे लाभ देणेबाबत)
४) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्र. अनुक्षे-२०१९/प्र.क्र.८१/का.१४, दि. ०९.०८.२०१९
(अतिरिक्त उपयोजना क्षेत्रास आदिवासी उपयोजना क्षेत्राचे लाभ देणेबाबत)

प्रस्तावना :-

भारतीय राज्यघटनेच्या ५ च्या अनुसूचितील परिच्छेद ६ मध्ये दिलेल्या अधिकारांचा वापर करून मा.राष्ट्रपती, भारत सरकार यांनी सन १९७१ च्या जनगणनेच्या आधारावर संदर्भ क्र. १ येथील दिनांक २ डिसेंबर, १९८५ रोजीच्या अधिसूचनेद्वारे महाराष्ट्र राज्याचे अनुसूचित क्षेत्र घोषित केले आहे. तर सन १९८१ च्या जनगणनेच्या आधारावर आदिवासी विकास विभागाने संदर्भ क्र. २ अन्वये आदिवासी उपयोजना क्षेत्र व अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्र घोषित केलेले आहे. अशा महाराष्ट्र राज्यातील घोषित केलेल्या मुख्य आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील (अनुसूचित क्षेत्र १९८५ सह) व अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील गावे व शहरांच्या क्षेत्रामध्ये सन १९७१ ते २०२० या कालावधी दरम्यान बदल झालेला आहे.

२. महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम, १९६६ (सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ४१) मधील कलम ४ च्या पोटकलम १ च्या परंतुकानुसार, सक्षम दर्जाच्या महसूल अधिकाऱ्यास, प्रत्येक वाडी आणि वेगळे निवासस्थान असलेल्या एखाद्या गावाच्या गावठाणाच्या हद्दीबाहेरील कोणतेही क्षेत्र अधिसूचनेद्वारे गाव म्हणून प्रस्थापित करण्याचे अधिकार प्राप्त झालेले आहेत. सदरील अधिकाराचा वापर करून उक्त महसूल अधिकाऱ्याने अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील महसूली गावातून नवीन स्वतंत्र महसूली गावांत रुपांतर केलेले आहे. अशा रुपांतरीत गावांना आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील योजनांचा लाभ देण्याबाबत संदर्भ क्र.४ येथील दि.०९.०८.२०१९ च्या शासन निर्णयान्वये निदेश देण्यात आले आहेत. तसेच संदर्भ क्र.३ येथील दि.०९.०८.२०१९ च्या शासन निर्णयान्वये महाराष्ट्र ग्रामपंचायती संबंधीचे उपबंध (अनुसूचित क्षेत्रावर विस्तारित करण्याबाबत) नियम २०१४ च्या नियम ४ मधील तरतुदीनुसार विभागीय आयुक्त यांनी घोषित केलेल्या अनुसूचित क्षेत्रातील महसूली गावांमधून नव्याने स्वतंत्र महसूली गावांत रुपांतर झालेल्या गावांना पेसाचे लाभ देण्याबाबतचे निर्देश देण्यात

आलेले आहेत. तथापि केंद्र शासनाच्या दि.०२.१२.१९८५ च्या अधिसूचनेअन्वये अनुसूचित क्षेत्रातील नव्याने घोषित गावे मूळ घोषित भौगोलिक अनुसूचित क्षेत्रात असूनही केवळ नवीन नाव मिळाल्याने अनुसूचित क्षेत्रातील गावांना मिळणाऱ्या विविध लाभांपासून वंचित राहत असल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आले आहे. त्यामुळे अनुसूचित क्षेत्रातील गावांतून जनगणना सन १९७१ पासून आजअखेर विभाजन होऊन नव्याने निर्माण झालेल्या गावांना केंद्र शासनमार्फत नवीन अनुसूचित क्षेत्र घोषित होईपर्यंत अनुसूचित क्षेत्राचा लाभ लागू करणेबाबतची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

महाराष्ट्र ग्रामपंचायती संबंधीचे उपबंध (अनुसूचित क्षेत्रावर विस्तारित करण्याबाबत) नियम २०१४ च्या नियम ४ मधील तरतुदीनुसार विभागीय आयुक्त यांना अनुसूचित क्षेत्रातील महसूली गावांमधून नव्याने स्वतंत्र महसूली गाव घोषित करण्याचे अधिकार प्राप्त झाले आहेत.तसेच महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम, १९६६ (सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ४१) मधील कलम ४ च्या पोटकलम १ च्या परंतुकानुसार,सक्षम दर्जाच्या महसूल अधिकाऱ्यास, प्रत्येक वाडी आणि वेगळे निवासस्थान असलेल्या एखाद्या गावाच्या गावठाणाच्या हद्दीबाहेरील कोणतेही क्षेत्र अधिसूचनेद्वारे गाव म्हणून प्रस्थापित करण्याचे अधिकार प्राप्त झालेले आहेत.उक्त कार्यवाहीनुसार अनुसूचित क्षेत्रातील गावांतून नवीन गावे घोषित करण्यात येतात.

२. उपरोक्त नमूद कार्यपद्धतीचा अवलंब करून नवीन गावे घोषित करण्यात येतात. तथापि प्रस्तावनेत नमूद केल्याप्रमाणे सद्यस्थितीत केंद्र शासनाच्या दि.०२.१२.१९८५ च्या अधिसूचनेअन्वये अनुसूचित क्षेत्रातील नव्याने घोषित गावे मूळ घोषित भौगोलिक अनुसूचित क्षेत्रात असूनही केवळ नवीन नाव मिळाल्याने अनुसूचित क्षेत्रातील गावांना मिळणा-या विविध लाभांपासून वंचित राहत असल्याचे निदर्शनास आले आहे. सबब अनुसूचित क्षेत्रातील गावांमधून जनगणना सन १९७१ पासून आजअखेर विभाजन होऊन नव्याने निर्माण झालेल्या गावांना केंद्र शासनमार्फत नवीन अनुसूचित क्षेत्र घोषित होईपर्यंत अनुसूचित क्षेत्राचा लाभ लागू करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

३. अनुसूचित क्षेत्रामध्ये राहणा-या आदिवासींच्या कल्याण आणि प्रगती करिता शासनमार्फत राबविण्यात येणारे महत्वाचे कार्यक्रम आणि योजनांच्या अंमलबजावणीमध्ये सूधारणा करण्याकरिता मा.राज्यापाल महोदयांनी वेळोवेळी अधिसूचनेद्वारे अनुसूचित क्षेत्रातील अनुसूचित जमातींच्या उमेदवारांसाठी सरळसेवेची पदे राखून ठेवलेली आहेत. सदरील अनुसूचित जमातींच्या उमेदवारासाठी राखून ठेवलेली सरळसेवेने भरावयाच्या पदांसाठी अनुसूचित क्षेत्रातील गावांमधून विभाजन होऊन नव्याने निर्माण झालेल्या गावांतील उमेदवारांना केंद्र शासनमार्फत नवीन अनुसूचित क्षेत्र घोषित होईपर्यंत लाभ देण्यात यावा.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०४१९१६५६११६४२४ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(भा. र. गावीत)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१) मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव

- २) मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव
- ३) मा. मंत्री, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई यांचे खाजगी सचिव
- ४) मा. मंत्री (सर्व) महाराष्ट्र राज्य यांचे खाजगी सचिव
- ५) मा. विरोधी पक्षनेता, विधानमंडळ, विधानभवन, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
- ६) मा. राज्यमंत्री, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई यांचे खाजगी सचिव
- ७) मा. राज्यमंत्री (सर्व) महाराष्ट्र राज्य यांचे खाजगी सचिव
- ८) मा. संसद सदस्य (सर्व)
- ९) मा. विधिमंडळ सदस्य (सर्व)
- १०) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
- ११) अपर मुख्य सचिव (महसूल) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १२) अपर मुख्य सचिव, (ग्राम विकास) ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १३) प्रधान सचिव (वने), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १४) मुख्य वन संरक्षक (वन बल प्रमुख) महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.
- १५) आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक
- १६) आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-१
- १७) सर्व विभागीय आयुक्त
- १८) सर्व जिल्हाधिकारी
- १९) अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, ठाणे, नाशिक, नागपूर, अमरावती
- २०) सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
- २१) सर्व उपविभागीय अधिकारी
- २२) सर्व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.
- २३) सर्व उप सचिव/अवर सचिव/कक्ष अधिकारी, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई- ३२
- २४) निवड नस्ती. (का.१४) आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

----////----